

part del centre i sud d'aquest). *Ascles de roca* 'escltexes' en el Segre mitjà (Gavarra, 1957) i a Benavarrí (BDC VII, 72); *ascla* «trozo de leña desgajado del tronco», V. d'Àneu (Pol., p. 10), també a Benavarrí, Fraga, Tortosa (BDC VII, 73; IV, 33 i 39; III, 85; XX, 276); «estella de llenya», maestr. (GaGirona, p. 47); segueix en ús fins a Lluçena, València i Alcoi segons *AlcM*, que cita exs. d'Enric Valor (Castalla) d'*ascla* i *asclar*.

Aragó endins l'he sentit almenys fins a Bielsa (1965).³ Per a aquesta zona i per al vessant gascó, veg. les dades de Rohlf's, *Le Gc.*, § 235 (1.ª ed., p. 56) i en general és un mot occità, del qual ja hi ha un testimoni medieval, en el Cartulari de Montpeller («éclat de bois», Rayn. II, 132b), junt amb bastants del verb *asclar* 'badar, fendre' en la *Crozada* i en Bertran de Born i altres trobadors (Rayn. i PSW).

D'altra banda, reapareix en sard [*<*cat.?*>*] i en parlars del migdia d'Itàlia: Rohlf's, *Rom. Helvetica* IV, 64, des d'on ha passat inclús al neogrec d'Apúlia *ásk(a)la* «pezzo di legno» (*ARom.* VII, 454).

Fóra concebible que el val. *ascle*, espècie d'ànec salvatge, de l'Albufera, fos el mateix mot, o més precisament un derivat postverbal del verb *asclar* per al·lusió a una espècie de veu esqueixada de l'ocell, cf. el nom cast. *ánade ridente* i el ll. *Anas strepera*: tanmateix en fa dubtar la forma antiga *ascha* (= *asca*) que el *Torcimany* d'Aversó defineix «nom d'una natura d'ànecs salvatges» (185.1) posant-lo com a rima de *nascha, pascha, rascha, irascha, bascha, frascha*, etc.

Aquest mot romànic i llatí vulgar (que res no té a veure amb *HASTA*, contra el que han cregut alguns sense cap necessitat) és el mateix que *ASTULA* que apareix en St. Isidor, etc. (cf. la reducció de *VETULA* a *VECLA*), i espt. és forma sincopada de *ASSULA* (cf. *ISCLA* < *INSULA*) derivat d'*ASSIS* 'post', veg. Walde-H. I, 74.

DERIV.: *Asclada. Asclar*, v. 'fendre' [mj. S. xv, *Cu-rial*, *AlcM*, cf. supra per a l'oc. ant.]: «mes lo nostre ós, d'això s'embarassa pas força: / agafa un roc pesant i, el gitant ambe força, / esclafa, mes, del mateix pic, / *ascla* en trenta bocins lo cap del seu amic!», Saisset, *Catalanades*, 218; *Asclada* a Évol de Conflent (Pere Vidal, *Guide PyrOr.*, 319); *La Roca Asclada* a Rubió de Pallars, 1961; «se *áskla* un tiçón» a Jusseu, 1965; *CosiCatManc.* I, s. v.; a Benavarrí, Pena-Roja, etc., BDC VII, 73; IX, 69; X, 51; i fins a Mondver: *asclar-se la perxonada, s'ascla el món* «el acabóse» (*Canyissaes*, 12, 131). *Asclado(r)*: l'*Asclador* del Trauet, nom d'un home a Gósol, 1963. *Asclaire. Asclejar. Asclitxó; asclitxonar; asclitxonada. Ascló*, nom d'un ocell [1839, Lab.], cf. *ascle*, supra.

¹ No contenen definicions però aquest detall mostra ja de què es tracta: el mateix significa la repetició que hi veiem a *mescla, cingla, pobla, embla*, etc. (213.1 i 2, 216.1 i 2, 209, 211, etc.). — ² Tanmateix *éskla* a Eivissa: Villangómez, *Ll. d'Eivissa*, p. 69. La mateixa forma analògica *éscla* s'usaria a Cardona, Solsona i Sta. Coloma de Queralt segons *AlcM*. — ³ Segons Zamora Vicente a Agreda de

Sòria, i unes formes més sorprenents *astra* i *lastra* (que potser són una altra cosa), *RFE* XXVII, 249. «*Estar fet una ascla*: rabiós contra algú», dita castellanenca, Borràs Jarque, *BSCC* XVI, 71, no estic segur que contingui el nostre mot (cast. *ascua* de-format?).

ASCLEPIADEU, 'mena de vers clàssic', pres del greco-llatí *asclepiadēus*, derivat d'*Ἀσκληπιᾶδης* nom del poeta que va inventar-lo, que per la seva banda és derivat d'*Ἀσκληπιος* 'deu de la medicina, Esculapí'. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.

També en deriva el nom de la planta curativa *asclepiade*, d'on el derivat *asclepiadàcies*.

CRF.: *Asclepiadi-glicònic*.

Asclitxó, ascló, V. ascla Ascomicets, V. ascites

ASCONA, 'dard gran, espècie d'arma llancívola', mot comú a les tres llengües hispano-romàniques, a la llengua d'oc i al basc, d'origen incert: potser mot romànic pres del basc des de molt antic, o bé potser només transmès i alterat pel basc. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En el combat de Sta. Maria d'Agost de 1285, descrit per Desclot: «venc un navarrès, qui era ab los cavallers francesos e vestia un asberg de ferro ab son capmall e ab una cervellera en son cap; e viu que l rei d'Aragó los faïa gran mal de ses mans, acostà-s a ell e tramès-li una *ascona* muntera que portava en la mà, e donà-li tal colp sus en l'arçó primer de la sella, que de l'altre part li'n passà bé un dit; e no plac a Déu que li fes negun mal, car bé sapiats que si dos dits fos venguda pus alta l'*ascona*, que ab lo rei que no era ben guarnit, de part a part l'haguera tot passat sens tot sí; e lo rei pres l'*ascona* ab la mà e tirà-la tant fort, que dos trossos féu del ferro, sí que en l'arçó en romàs ben quatre dits; e d'açò fa testimoni cell qui açò recompte en aquest libre, que veé la sella del rei e lo ferro que hi era romàs; e puis lo rei --- acostà-s poderosament vers aquell qui l'*ascona* li havia tramesa, e donà-li tal colp de la maça de coure sus al cap, que sempre l'abaté ---», cap. 159 (ed. Sold., 568b; cf. ed. Buchon).¹

En la història de l'audacíssima anada a Bordeus, conta Muntaner que Pere el Gran proposà a En Domingo de la Figuera: «vós irets cavalcant en un bell cavall, con a senyor, e nós irem axí con a escuder vostre, en un altre cavall, ab una *ascona* muntera en la man; e haurem En Bernat de Peratallada, qui cavalcarà en un altre cavall ab una sella de trossa, e portar-vos-ha la trossa --- e diners per despesa, e portará altra *ascona* muntera», cap. 89 (ed. Casac. II, 64). Encara en el segle XIII els *Costums de Tortosa* imposen de lleuda per cada «faix d'açones, e són vi [XII?] dotzenes, II drs.» (89, p. 392): siguin 12 o 6 dotzenes això implica un pal bastant esprimatxat; d'altra banda no era un objecte de valor ben migrat, car Alart en l'*InvLCat.* cita vuit o nou testimonis rossellonesos de *escona* o *scona* fins a 1390, i sobretot començant per aquest de 1309: «lego Poncio E., quandam *asconam*